

діалектичному розвитку, які постають як історичні форми культури. Можна стверджувати, що бачення Г.Гегеля знаходиться понад культурними епохами, адже базується на глибокому аналізі попередніх здобутків та окреслює межі майбутнього.

Висновки

Як показав проведений культур-філософський аналіз творів провідних філософів класичної доби, у філософській думці мислителів переважала ідея формування ідеалу як проекту, образу, недосяжного у реальному житті. Очевидно, що ідеали, відображені в творах філософів Античності, Середньовіччя та Відродження, містили ті моральні, етичні естетичні та соціальні прагнення, які відповідали конкретно історичним умовам, у яких перебувало людство. Завжди в силі залишався той факт, що ідеал виступав як усвідомлення людських потреб та прагнень.

Беручи до уваги різні точки зору, висловлені в різні часи та епохи, можна констатувати, що об'єктивність ідеалу полягала в тому, що він виникає як об'єктивна необхідність, яка відображає об'єктивні потреби в удосконаленні певного суспільства, держави, особистості. У філософії Античності та Середньовіччя суб'єктивність ідеалу виявлялась у тому, що він формувався у свідомості суб'єкта, який перебуває під впливом різноманітних чинників.

У класичній філософії ідеалом поставала гармонія світобудови, людини і світу, людських відносин у суспільстві. Гармонізація основних типів взаємозв'язків у природі і суспільстві була джерелом головних цінностей класичної культури, що істотно спиралася на античні зразки. Зокрема, у вченні

Г.Гегеля ідеал набуває значення над особистісної категорії. Суб'єктом пізнання у нього виступає людська історія у вигляді історичних форм культури. Саме із цього часу починають розуміти соціальний ідеал як такий, що визначає досконалий стан соціальних об'єктів та відображає найбільш значимі цінності культури, що є критерієм оцінки реальності орієнтиром діяльності. Отже, ідеал у контексті класичної філософії еволюціонував від суб'єктивно-особистісного набуття суспільних форм.

Список літератури

1. Идеал // Философский энциклопедический словарь. / Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблева, В.А. Лутченко // М.: ИНФРА-М, 1998. – 576 с.
2. Идеал // Философия: Энциклопедический словарь. / Под редакцией А.А. Ивина // М.: Гардарики, 2004. – 1072 с.
3. Идеал // Философский энциклопедический словарь. / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов // М.: Советская энциклопедия. 1983. – 840 с.
4. Ксенофонт. Воспоминание о Сократе/ Ксенофонт // – М.: Наука, 1993.- 379 с.
5. Платон. Государство // Платон. Соч. в 4 т. Т.3/общ.ред. А.Ф.Лосева, В.Ф. Асмуса, А.А. Тахо-Годи. – Пер. с древнегреч. – М.: Мысль, 1994. 654 с. – (Филос. Наследие).
6. Августин Блаженный. О граде Божием. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 1296 с.
7. Мор Т. Утопия/Т.Мор. – М.: Наука, 1978.-415 с.
8. Кампанелла Т. Город Солнца/ Т.Кампанелла. – М.–Л.: Наука, 1947.-175 с.
9. Ильенков Э. В. Проблема идеала в философии / Э.В.Ильенков // Вопросы философии . – 1962. – №10. – С. 118–129; 1963.–№ 12.– С. 132–145.
10. Кант И. Сочинения в шести томах / И. Кант. – М.: Мысль, 1965.–Т. 4.– Ч. 1.-544 с.
11. Гегель Г.В.Ф. Сочинения. Лекции по эстетике / Г.В.Ф.Гегель. – М.: Гос.соц.-экон. изд-во, 1938. – Т. 12. –472 с.

А. Н. Клешня

ПОНЯТИЕ ИДЕАЛА В КЛАССИЧЕСКОЙ ФИЛОСОФИИ

В статье осуществляется культур-философский анализ феномена идеала в концепциях основных представителей классической философии.

Ключевые слова: культура, идеал, ценность, образ, проект.

A. Kleshnya

THE CONCEPT OF IDEAL IN CLASSICAL PHILOSOPHY

The article from the standpoint of cultural and philosophical analysis is in understanding the phenomenon of ideal concepts of the main representatives of classical philosophy.

Keywords: culture, the ideal value, image, project.

УДК 1: 316.3

М.В. Сабадуха

ПРОБЛЕМА СПРАВЕДЛИВОСТІ У ФІЛОСОФІЇ ПЛАТОНА

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Анотація. У статті досліджено проблему справедливості у філософії Платона в єдності екзистенційних аспектів людського буття та процесу державотворення. Доведено, що поняття справедливості трактується як чеснота, що відповідає ідеалу та належному, й водночас як необхідна умова взаємовідносин між людьми.

Ключові слова: Справедливість, несправедливість, Платон, державотворення, здібності, виховання, чеснота, щастя

Вступ

Проблема справедливості залишається актуальною для сучасної людини, особливо в контексті екзистенційної порожнечі, що охопила людство в середині ХХ століття. Незважаючи на науково-технічні досягнення, людина не відчуває вкоріненості в бут-

тя, переважають почуття самотності, невдоволеності, страху, духовної пригніченості. Узагальнюючи цей внутрішній стан людини ХХ століття, В. Франкл зазначив, що її свідомість знаходиться в стані «екзистенційного вакууму» [9, с. 24]. Вважаємо, що однією з причин, які породжують екзистенційні про-

блеми, є те, що люди як на рівні індивідуального буття, так і на суспільному рівні не дотримуються ідеї справедливості. У гонитві за соціальним статусом, добробутом людина часто нехтує почуттям справедливості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблема справедливості завжди цікавила філософів від Античності до наших днів. Так, в європейській філософії вона досліджувалась із різних позицій: з погляду справедливого розподілу продуктів праці («Кодекс Юстиніана»), у контексті прав власності (Дж. Локк), зароблених матеріальних благ завдяки «старанності та успіху» (Д. Юм); добра і зла (А. Смітт); ліберальної ідеології (Ф. Хайек). Дж. Ролз узагальнив і конкретизував проблему справедливості, увівши два її принципи: по-перше, кожна людина повинна мати стільки прав і свобод, як і будь-яка інша; по-друге, соціальна та економічна нерівність має бути корисною для інших і, водночас, сприяти максимальній відкритості в суспільстві [7, с. 102]. У більш широкому контексті Дж. Ролз трактує справедливість як найпершу чесноту людської спільноти [7, с. 789]. Конкретизуючи роздуми, він визначає справедливість через рівність можливостей [7, с. 130-137], що мають регулювати взаємовідносини між людьми [7, с. 102]. Сучасний російський філософ А. Орехов досліджує справедливість як головний принцип розбудови суспільства [3]. В українській філософії проблема справедливості пов'язується з принципом взаємного блага [4], розглядається в контексті розподілу матеріальних благ [2].

Утім, майже без уваги залишився аналіз феномену справедливості в контексті екзистенційних проблем людського буття. Це по-перше. По-друге, проблему справедливості та несправедливості досліджували без урахування людських якостей. Навіть такий відомий дослідник проблеми, як Дж. Ролз не побачив органічного взаємозв'язку між справедливістю в суспільстві й рівнем розвитку людських здібностей.

Постановка мети

Метою статті є аналіз проблеми справедливості в діалогах Платона в єдності з екзистенційними аспектами людського буття та процесу державотворення.

Характер життєдіяльності справедливої та несправедливої людини

Проблему справедливості Платон досліджує в кількох аспектах: у контексті індивідуального буття людини та процесу державотворення. Так, на початку твору «Держава» він піднімає проблему справедливості з побутового розуміння на філософський – рівень належного [5, с. 12], тобто на рівень того, що має бути в індивідуальному та суспільному житті за будь-яких умов. Філософ доводить, що справедливі люди є мудрішими, більш здатними до громадської діяльності, ніж несправедливі. Так, Платон пише: «Справедливі люди виявились розумнішими, кращими і більш здатними до дій, аніж несправедливі. Несправедливі ж виявились нездатними об'єднати свої зусилля» [5, с. 37]. Справедливі люди, на думку філософа, живуть щасливіше, ніж несправедливі. Врешті-решт, несправедливість веде людину до

поступової деградації, а тому висновок Платона вважаємо доцільним: «Справедлива душа і справедлива людина житимуть добре, а несправедлива – кепсько <...> справедлива людина – щаслива, а несправедлива – просто жалюгідна» [5, с. 40].

Платон докладно проаналізував життєвий шлях справедливої та несправедливої людини, а саме, що людині досить важко бути справедливою за власною волею: «Ніхто не буває справедливим добровільно, а тільки з примусу» [5, с. 45]. Філософ відзначає суперечливий характер людських спонукань взагалі людського життя: людина не любить бути справедливою, а часто схильна до несправедливості, тому що це дає певну вигоду: «Бо кожна людина сама для себе вважає несправедливість набагато кориснішою, ніж справедливість» [5, с. 45]. Люди ретельно приховують свою схильність до несправедливості тим, що видають себе за справедливих. Такий різновид несправедливості Платон важає найгіршим її виявом: «Бо найвища міра несправедливості – це здаватися справедливим, а не бути таким насправді» [5, с. 46]. Платон, мабуть, першим відмітив наявність у людини механізмів психологічного захисту у вигляді самообману. Людина частозмушена для досягнення власної вигоди грати роль справедливої, тобто надягати на себе певну маску. (Подібні висновки Платона знайшли подальший розвитку ХХ ст. у творчості Й. Гейзінги, який довів, що гра проникла в усі форми життєдіяльності людини і стала елементом її свідомості [1]). Несправедливі вчинки людини, що продиктовані бажанням отримати вигоду, приводять її до слави: «Той, хто творить найбільшу несправедливість, забезпечить собі найбільшу славу...» [5, с. 46] за рахунок маніпулювання свідомістю та поведінкою інших людей. Отримання влади несправедлива людина часто приймає за мету, досягнення якої переживає як щастя.

Людина стає несправедливою під впливом своїх необмежених природних потягів та бажань. Схильність людини до несправедливості суттєво позначається на її життєвому шляху й руйнує його, в той час, як справедлива людина здатна до саморегуляції. Платон дає пораду тим, хто хоче бути щасливим: «Хто бажає бути щасливим, нехай привчає себе до стриманості, нехай прагне до неї, а від розгнужданості кожному з нас слід бігти» [6, с. 340]. Справедливість та стриманість виступають у Платона синонімами. Справедливе життя він вважає добродієм, а несправедливе – гріховним: «Добродієм назвеш справедливість, а пороком – несправедливість» [5, с. 32]. Несправедлива людина часто прагне бути схожою на розумну та значущу особу, тоді як справедлива намагатиметься залишитися простою: «Несправедлива людина може бути розумною і поважною, – а справедлива – ні першим, ні другим» [5, с. 34]. Несправедливість веде врешті-решт до суперечностей, ворожнечі, і ворогом несправедливої людини, як не дивно, стає справедлива. Так, філософ пише, що несправедливість «викликає між людьми чвари, ненависть, міжусобиці» [5, с. 37].

Аналіз життєдіяльності справедливої та несправедливої людини приводить Платона до питання: яким людям живеться краще, які – щасливіші: «Чи краще живуть справедливі люди від несправедливих і чи вони щасливіші від них?» [5, с. 38]. Несправедлива людина в Платона – це не обмежена і не неосвічена, а достатньо розумна, яка здатна до соціальної діяльності: «Адже їй кортить мати більше від усіх» [5, с. 33]. Отже, спонука до вигоди виступає в Платона вирішальною причиною несправедливої діяльності.

Справедливість у Платона постає як необхідна умова взаємовідносин між людьми. Справедлива людина, за висновками Платона, нікому ні в чому не шкодить: «Не гідно людини справедливої шкодити – ні товаришеві, ні комусь іншому; це допустимо лише тому, хто їй протилежний, тобто людині несправедливій» [5, с. 17]. Справедлива людина у будь-якій ситуації не робить шкоди іншим, її діяльність здійснюється в інтересах суспільства.

Справедливість Платон пов'язував із природними завдатками людини, вважаючи, що соціальна та професійна діяльність мають відповідати її здібностям: «Колі той, кого природа зробила шевцем, шие, а не займається чимось іншим, а кого – теслю – теше, і так само й усі решта» [5, с. 135]. Незважаючи на певний позитивний зміст цих роздумів, слід зазначити, що філософ абсолютизує вплив природних завдатків на формування почуття справедливості.

Платон досліджує проблему справедливості не лише в контексті зовнішньої діяльності, а й внутрішньої. Справедлива людина прекрасно усвідомлює свої можливості щодо зовнішньої діяльності й не дозволяє собі займатися таким видом праці, до якої в неї немає здібностей: «Вона панує над собою, наводить лад у своїй душі й сама собі стає другом <...> досягає повної власної єдності, стає розсудливою і внутрішньо згармонізованою. Така людина у своїх діях, чи торкаються вони набуття майна, піклування про власне тіло, державних справ чи приватних домовленостей» [5, с. 135]. Отже, справедливість регулює всі аспекти життєдіяльності людини. Платон уважав справедливою та прекрасною ту діяльність, яка не руйнує внутрішній стан людини: «У всьому цьому вона вважає і називає той чин справедливим і прекрасним, який сприяє створенню і збереженню щойно згаданого стану душі, а мудрістю – вміння керувати такою діяльністю. За несправедливе ж діяння має те, яке псує її внутрішню гармонію» [5, с. 135]. Справедливість починається з наведення порядку у власній душі, бо внутрішній порядок визначає зовнішній.

Несправедливість Платон відносив до одного із трьох видів внутрішньої ушкодженості поряд із бідністю та хворобливістю [6, с. 299]. Соціальна несправедливість є результатом внутрішньої не облаштованості. Утім, щасливою людиною вважав ту, в якій душа не затьмарена злом, і попереджав, що «гірше за всіх живе той, хто залишається несправедливим і не звільнюється від цього зла» [6, с. 302]. Найгірше життя – це життя у несправедливої людини. Отже, життєдіяльність справедливої та неспра-

ведливої людини докорінно різняться. Несправедлива людина, діючи під впливом власної вигоди, порушує моральні норми, хоча при цьому може досягти певного соціального статусу й слави. Ці досягнення вона приймає за щастя, тоді як Платон це заперечує. Справедлива людина діє з позиції належного і, за висновками філософа, має бути основою державного буття.

Проблему справедливості філософ пов'язує з людськими здібностями й стверджує, що справедливою є та людина, яка займається тією діяльністю, до якої в неї є хист [5, с. 55]. (У подальшому ця ідея Платона знайде розвиток у поглядах Г. Сковороди на споріднену працю. Український філософ уважав, що кожна людина наділена певним даром, треба навчитися розпізнати його, пізнавши, реалізувати свої здібності. Лише за такої умови можна жити щасливо: «Бути щасливим, пізнати себе чи свою природу, взятися за своє споріднене діло і бути з ним у злагоді із загальною потребою» [8, с. 418]).

У процесі боротьби за досягнення вигоди та щастя несправедлива людина часто вступає в боротьбу зі справедливою. Людина, що схильна до несправедливості, як правило, є непорядною, а тому в боротьбі зі справедливою часто перемагає. Діяльність несправедливої людини носить руйнівний характер, але найнебезпечнішим є те, що її діяльність знищує мораль і породжує в суспільстві деградаційні процеси.

Проблему щастя люди різного рівня освіти, соціального стану розуміють не однаково: для одних щастя – це посада, а для інших – влада, гроші тощо. Щастя, за Платоном, це не багатство та слава, а здатність реалізувати свої здібності й діяти відповідно до належного. Поняття справедливості у філософа постає як екзистенційна потреба людського буття, що органічно пов'язана із внутрішніми якостями людини і є умовою гідного та щасливого життя. Тоді, як несправедливість, яку дозволяє собі людина заради власної вигоди, не веде її до гідного та щасливого життя, а, навпаки, може стати однією з причин деградації. Філософ намагається відшукати екзистенційні витоки схильності людини до справедливості чи несправедливості й доходить висновку: праця, що відповідає покликанню людини, виступає першоджерелом справедливого життя.

Проблема справедливості та несправедливості в контексті державотворення

Платон не зупиняється на аналізі проблеми справедливості щодо життєдіяльності окремої людини. Він поширює її на політичне та громадське життя. Свій спосіб життєдіяльності справедлива людина переживає й осмислює як виконання обов'язку. Діяльність громадянина здійснюється в ім'я цілого – держави. Поняття справедливості філософ поширює на процес державотворення. Він вважає справедливість однією з добродієностей державі поряд із мудрістю, мужністю та розсудливістю [5, с. 122-123].

Поняття справедливості Платон використовує щодо різних верств грецького полісу: державних мужів, воїнів, ремісників. Усі вони мають займатися

тією працею, до якої є здібності. З цього приводу філософ зазначає, що кожен індивід, кожна верства в державі мають «робити свою справу і не пхати носа в чужу – ось це і є справедливість» [5, с. 122]. Платон уперше довів, що державний службовець не має права на власність: «Насамперед, ніхто не повинен мати жодної приватної власності, якщо це не викликано крайньою необхідністю» [5, с. 105]. Коли одна верства населення починає виконувати функції іншої, то це буде не лише шкідливим для держави, але й державним злочином. Якщо державні службовці мають власність, то вони перетворюються на ворогів власного народу: «А коли вони будуть володіти власною землею, будинками, грішми, та відразу ж, замість бути охоронцями, стали б господарями й рільниками, а із союзників інших громадян перетворилися б на ворожих до них тиранів» [5, с. 106]. Отже, справедливість у Платона пов'язана як із розподілом суспільної праці, так і з власністю. Коли державний діяч дотримується цих вимог, то він, на думку філософа, володіє якостями справжнього державного діяча.

Справедливість виступає в Платона основою розбудови держави. Кожен громадянин, на його думку, мусить мати власність та виконувати свої громадські й державні обов'язки. Розмірковуючи про сутність людини в контексті держави, філософ виділяє чотири її типи: людина із залізними (раби своїх нерозвинутих потреб), мідними (індивід посереднього рівня, який дбає про власну вигоду), золотими та божественними (особистості, що піклуються про благо суспільства й держави) здібностями [5, с. 104]. Людина із посередніми здібностями не здатна бути справедливою, діяти в інтересах цілого, бо виходить лише із потреб власної вигоди. Справедливість у державі може забезпечити лише державний діяч із золотими і божественними якостями, тобто особистістю. Справедливість цих висновків доводить людська історія й українська зокрема.

Втіленням ідеї справедливості в державі в Платона є філософи, що мають цілісно осмислювати економічні, соціально-політичні, правові, духовні процеси: «Поки в державах філософи не матимуть царської влади <...> і поки не зіллється в одне – державна влада і філософія, а тим численним натуристим людям, які порізно пориваються або до влади, або до філософії, не буде перекрито дорогу, до того часу держава не матиме спокою від зла» [5, с. 167-168]. Інтелектуальною основою справедливості виступає здатність державного діяча цілісно осмислювати будь-який конкретний процес державотворення: «Тож із усіх охоронців слід вибирати таких мужів, які <...> довели, що протягом цілого життя найбільше цінували те, що приносить користь державі, і задля неї всіляко старались, але в жодному випадку не погодились б діяти їй на шкоду» [5, с. 101]. У несправедливої людини немає таких здібностей, вона лише маніпулює свідомістю своїх громадян.

Платон започаткував дослідження справедливості та несправедливості в контексті виховання, яке має охоплювати як фізичні, так і духовні потреби людини. Так, з одного боку, процес виховання роз-

виває природні завдатки, а, з іншого, – сприяє інтелектуально-психологічному розвитку: «Хто найкраще по чергово змішує гімнастику з мистецтвом <...>, того з повним правом ми могли б вважати таким, що досяг досконалості» [5, с. 100]. Отже, державний службовець має бути не просто розвинутою людиною, а взірцем для інших громадян.

Державні службовці мають проходити випробування на наявність у них почуття справедливості: «Необхідно влаштувати для них випробування <...> перевірку за допомогою спокутування і при цьому спостерігати за ними <...> і тоді з'ясується, чи може молодий хлопець опиратися спокусі, чи в усьому він є добродієм чи добрий з нього охоронець». І лише за умови успішного випробування таку людину можна допускати до влади: «Чи за таких умов виявить він себе поміркованим і гармонійним, здатним якнайбільше принести користі і собі, й державі. А того, хто завжди витримував випробування <...>, тогочас і слід призначити правителем і охоронцем держави» [5, с. 102-103]. Це було сказано у IV столітті до Р.Х. Чому людство до цього часу не змогло реалізувати ці настанови? А тому, що пріоритет у суспільстві належить людині посереднього рівня розвитку.

Платон доводить, що до правління державою слід допускати лише тих, хто має до цього відповідні здібності: «Бог, створивши вас, тим, хто здатний правити, при народженні домішав золота, ось тому вони й найвартісніші, а їхніми помічниками – срібла, залізі і міді – рільникам і різним ремісникам. <...> а якщо хтось народиться із домішкою золота чи срібла, оцінивши це, повинні перевести його до охоронців держави чи до їхніх помічників» [5, с. 104]. Філософ переконаний, що держава буде зруйнована, якщо нею керуватимуть люди, в яких до цього немає здібностей: «Держава буде зруйнована тоді, коли її оберігатиме залізний або мідний охоронець» [5, с. 104].

Висновки

Підсумовуючи дослідження, зазначимо, що до несправедливості в Платона схильна людина із залізними та мідними здібностями. Несправедлива людина використовує свій інтелектуально-психологічний потенціал для досягнення економічної, політичної, правової вигоди. Вона вважає ці блага за «щастя», але це – самообман. Філософ висновок, що така людина не може бути щасливою. Для філософа індивідуальне щастя органічно пов'язане із загальним добробутом держави, а справедливість є найпрекраснішим із благ, що веде до щасливого, добродієсного життя. Вище від ідеї справедливості в Платон стоїть лише ідея блага, яка в його філософії є системоутворювальною категорією.

Проблему справедливості Платон піднімає з повсякденного рівня (чесність, віддавання боргів) до філософського й трактує її як чесноту, що відповідає ідеалу, належному. Філософ започаткував дослідження проблеми справедливості в єдності з екзистенційними проблемами людського буття та державотворення, тобто одиничне органічно пов'язане із загальним.

Список літератури

1. Гейзінга Й. Homo Ludens / Й. Гейзінга. – Пер. з англ. О. Мокровольського. – К.: Основи, 1994. – 250 с.
2. Литвиненко Н. С. Проблема дистрибутивної справедливості в контексті сучасних теорій суспільного договору / Н. С. Литвиненко // Актуальні проблеми духовності. – Зб. наукових праць / Ред. Я. В. Шрамко. – Вип. 7. – Кривий Ріг, 2006. – С. 87-103.
3. Орехов А. М. Справедливость как базисный принцип устройства общества: путь к очевидности / А. М. Орехов // Вопросы философии. – 2010. – № 9. – С. 60-74.
4. Панасюк Ю. В. Взаємне благо як необхідний принцип соціальної справедливості / Ю. В. Панасюк // Актуальні проблеми духовності – Зб. наукових праць / Ред. Я. В. Шрамко. – Вип. 11. – Кривий Ріг, 2010. – С. 355-367.

5. Платон Держава / Платон. – Пер. з давньогр. Д. Коваль. – К.: Основи, 2005. – 355 с.
6. ПлатонГоргий / Платон // Сочинения: в 3 томах. Под общей ред. А. Ф. Лосева и В. Ф. Асмуса. Пер. с древнегреч. – М.: Мысль, 1968. – 623 с.
7. Ролз Дж. Теорія справедливості / Дж. Ролз. – Пер. з англ. О. Мокровольський. – К.: Основи, 2001. – 822 с.
8. Сковорода Г. С. Розмова названа алфавіт, або буквар миру / Г. С. Сковорода // Сковорода Г. С. Твори : у 2 т. – К., 2005. – Т. 1. – С. 413-464.
9. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – Сборник : пер. с англ. и нем. Общ. ред. Л. Я. Гозмана и Д. А. Леонтьева ; вступ. ст. Д. А. Леонтьева – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.

М. В. Сабадуха

ПРОБЛЕМА СПРАВЕДЛИВОСТИ В ФИЛОСОФИИ ПЛАТОНА

В статье исследуется проблема справедливости в философии Платона в контексте экзистенциальных аспектов человеческого бытия и процесса создания государства.

Ключевые слова: Справедливость, несправедливость, Платон, создание государства, воспитание, добродетель, счастье

M. Sabadukha

Problem of justice in Plato's philosophy

The article studies the problem of justice in Plato's philosophy in the context of the existential problems of human existence and the process of creating a state.

Keywords: Justice and injustice, Plato, state building, state, skills, education, virtue, happiness

УДК 1.140

Ю.В. Якуша

РЕЧІ – СИМВОЛИ «УКЛАДЕНОГО СОЮЗУ» МІЖ БУТТЯМ ТА НЕБУТТЯМ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Анотація. Стаття присвячена виявленню глибинного виміру речей світу через розкриття їх символічної природи у філософії Павла Флоренського.

Ключові слова: символ, буття, небуття, річ, людина, світ.

Вступ

Проблема виявлення істинної природи всіх світових явищ охоплює фактично всі напрямки філософських розшуків, що мали місце в різні епохи існування людської думки. Але незважаючи на незліченні зусилля людства проникнути в таємниці, що гуртуються в усій своїй величчю в кожну миттєвість часу та на невагомих острівцях простору, неможливим залишається виявити образи істинної реальності. До певної міри це пов'язано з тим, що реальність ця «трається в піжмурки» зі своїми власними відображеннями в нас. Два дзеркала, поставлені одне навпроти іншого, ніколи не дізнаються про те, що в них віддзеркалюється доти, доки не з'явиться посередник, спостерігач та безпосередній учасник процесу виникнення багатоманіття зображень-явищ-речей на площині нашого світу.

Унікальний підхід до розкриття даної проблематики продемонстрував на початку ХХ століття геніальний російський мислитель, богослов, священник П.Флоренський. Будучи глибоко вкоріненим у православний простір смислів та прагнучи тільки до цілісного, а значить – єдино істинного знання, П.Флоренський надав можливість проявляти в кожній речі світу її символотворче наповнення, символічне осердя, навколо якого тільки і здатен триматися каркас ідей та їх розуміння. Метою даної роботи є: з'ясувати, в який же спосіб «укладається союз»

між буттям та небуттям на поверхнях людських уявлень про світ.

Основна частина

Багатовимірність світу зумовлює багатогранність пояснень для світу. Слово, що проговорюється, але не вбирає в себе живильних енергій істинної дійсності, розлітається на уламки, з яких із мінімальною вірогідністю можуть виникнути нові спроби для схоплення смислу. Та світ існує понад усіма нескінченними перегонами по виготовленню «універсального знання» про нього. Він здійснює своє буття не по-кантівськи, не в байдужому «собі», а посеред неба та землі, залишаючи їх для себе берегами.

Світу судилося бути так само, як людям судилося дихати та творити в ньому, бо воля Божа (за П.Флоренським) є «онтологічною нормою сущого». Космос-порядок, розпросторюючись до кордонів нескінченності, прагне бути згорненим та відновленим в очищеній людській душі. Проте слово «душа» навряд чи може претендувати на актуальність у сучасній філософії. Втім, остання так чи інакше повинна «здійснювати власне людське начало в людині», за переконанням В.Соловйова. І цим істинним началом в людині є її «дихаюча Духом» душа, невидимий образ безсмертя, погляд вічності крізь нас на світ.

Неможливо сприймати життя світу, заперечуючи життя в самому собі. Світ не відбудеться як символ